

СИТУАТИВНИЙ АНАЛІЗ, ЙОГО СУТЬ ТА МІСЦЕ В ДОРАДЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглядаються питання сутності та значення ситуативного аналізу в дорадчій діяльності.

Ключові слова: ситуативний аналіз, дорадча діяльність, аналізу, дорадча служба

Постановка проблеми. Створення ефективної і надійної системи дорадництва спрямованої на обслуговування сільськогосподарських виробників – одна з найважливіших передумов ліквідації кризових явищ та розвитку сільськогосподарського виробництва.

Система сільськогосподарського дорадництва спрямована на поширення знань і впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, сучасних технологій та розвитку соціальної сфери села, вдосконалення практичних навичок прибуткового господарювання сільськогосподарських підприємств, особистих селянських та фермерських господарств, підвищення рівня життя сільського населення, розвиток сільської місцевості, перебуває в Україні в процесі становлення.

Важлива роль в системі дорадництва відводиться ситуативному аналізу. Саме його доцільно використовувати для визначення і постійної переоцінки проблем і потреб. Цей аналіз проводять відносно бажаних цілей і критеріїв, він направлений на підвищення розуміння розробників дорадницьких програм щодо потреб, цілей, ресурсів, перешкод та методів. Тому виникає потреба більш детально зупинитись на його сутності та значенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизацією накопичених знань і зарубіжного досвіду в теорії та практиці інформаційно-консультаційної діяльності (дорадництва) займалися: В.М. Баутін, А.В. Ванден Ван, В.А. Верба, У.Т. Драйзер, П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко, Т.П. Кальна-Дубінюк, Ф.В. Зінов'єв, Р.М. Шмідт, Р.Я. Корінець, Т.І. Решетняк, А.В. Чайнов, Л.В. Чурін, М.Й. Малік, М.І. Лобанов, О.А. Галич, О.О. Сосновська та ін.

Формування мети статті. Дослідити суть та роль ситуативного аналізу в дорадчій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Ситуативний аналіз (або кейс-метод) як метод дослідження (case study) вперше було використано у 20-ті роки ХХ ст. В його основі лежить неструктуроване інтерв'ю, яке здійснювалося для вивчення мотивів, установок, споживчої поведінки та масової комунікації.

З метою розуміння сутності поняття «ситуативний аналіз» доцільно визначитися із змістом основних його складових: «ситуація» та «аналіз».

Ситуації, що складаються в роботі дорадчих служб, залежать від збігу обставин, дилем та контексту, в яких жодна схема дій не є беззаперечною. Ці збіги (чи то обставин, чи контекст подій) різняться в масштабах, складності та невідкладності. Ситуацію в суспільстві в даний час можна порівняти із «сірниковим будинком», в

якому кожен сірник пов'язаний з іншим. Витягнувши одного сірника, порушиш увесь будинок. У такій ситуації необхідне знання кожної складової частини та її функцій, що базується на вивченні значення та розташування інших складових частин з усіх можливих точок зору [1, С.161].

Аналіз — це деталізоване вивчення. Під час аналізу ми не просто спостерігаємо та вимірюємо, ми сортуємо у нашій свідомості спостереження та розділяємо у нашій уяві ситуацію на менші частини, що є складовими цілої системи, для того щоб підвищити розуміння окремих частин ситуації, що склалася, її структуру та зв'язки з дорадчими послугами. [1, С.161]

Ситуативний аналіз розглядається вченими як детальне вивчення події (Дж.Мітчелл), як глибоке всебічне вивчення поодинокого соціального феномена (Дж.Фіджин, А.Орум, Г.Сюберг), як метод вияву реальності, прихованої від сторонніх очей (Л.Ф.Бейлі). Ситуативний аналіз як метод дослідження орієнтований на отримання не єдиної, “точної” істини, а багатьох відповідей про якусь проблему. Тому при використанні цього метода увага акцентується не на оволодінні готовими знаннями, а на їх творчому опрацюванні та оцінці. Тобто, ситуативний аналіз сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок прийняття рішень. Разом з тим, найважчим у побудові теорії на основі ситуативного аналізу є аналіз отриманих даних [2].

Ситуативний аналіз використовується, коли:

- необхідно отримати відповідь на питання “як” і “чому”;
- дослідник не має можливостей контролювати поведінку людей або певні події;
- необхідно вивчити сучасне явище у реальному життєвому контексті.

У загальному розумінні ситуативний аналіз в роботі дорадчих служб — це процес спостереження та розділення складних збігів обставин на менші керовані системи. Цей процес веде до більш деталізованого спостереження, вимірювання, розуміння, пояснення та судження про менші системи, зв'язки цих систем та середовища, в якому ця ситуація виникла. Цей аналіз та інтерпретації проводяться відносно бажаних цілей і критеріїв та направлені на підвищення розуміння розробників програм щодо потреб, цілей, ресурсів, перешкод та методів [1, С.162].

Ситуативний аналіз доцільно використовувати для визначення і постійної переоцінки проблем і потреб. Ключовою метою ситуативного аналізу є оцінка проблем і потреб клієнтів. [2, С.163]. Можливості та перспективи ситуативного аналізу представлено в табл. 1.

Основним продуктом ситуативного аналізу повинне бути визначення та опис суспільних потреб. Три абстрактних положення є важливими при визначенні потенційних потреб:

1. Яка ситуація визначилась зараз, як результат проведення ситуативного аналізу?
2. Якою може бути ситуація (зважаючи на обмеження часу, коштів, можливостей, бажань та можливих досліджень)?
3. Якою повинна бути ситуація (як заснована на цінностях, тобто ідеальна для майбутнього ситуація, згідно з нашими побажаннями)?

Коли 2 та 3 співпадають, наприклад, немає ніяких перешкод для дослідження ідеальної ситуації (3), тоді потреба полягає в розриві між 1 та 2. Частіше, розрив між 1 та 2 і стає основою для програмного планування.

Бажаний (3) та досяжний (2) рівні можуть в деяких випадках бути однаковими, але в інших випадках може бути значна відмінність між ними. Дорадники можуть відігравати важливу роль у виясненні, якою є ситуація, визначенні, якою повинна бути або якою може бути, та проведенні оцінки різниці цих понять. Більш конкретно особа,

група або громада може визначити бажаний або досяжний рівні та оцінити поточну ситуацію відповідно до цих рівнів, більш точно можуть бути визначені потреби.

Таблиця 1. **Можливості та перспективи ситуативного аналізу**

Питання, які можна вирішувати за допомогою ситуативного аналізу	Можливості та перспективи ситуативного аналізу
Визначення труднощів та перешкод з тим, щоб змінюватись і рости	Ситуативний аналіз збільшує шанси програми на успіх через визначення чинників, які, можливо, є пагубними для виконання програми. Він може допомогти дорадникам визначити перешкоди, які можуть завадити прийняттю програми.
Вчитися і допомагати вчитися іншим	Залучення учасників програми до аналізу через дорадчий комітет веде до появи нових ідей, розуміння цінностей інших людей та до формування нового погляду на старі ідеї. Ситуативний аналіз дає можливість пізнати альтернативні напрямки і механізми взаємодії дорадчої служби з іншими організаціями та громадами. Ретельний аналіз формує нові перспективи для погляду на ситуацію через інші системи цінностей.
Визначення і створення ресурсів	Проведення аналізу ситуації дасть можливість отримати повне розуміння ресурсів, якими володіють клієнти. Перед тим як оцінювати дорадчу програму, дорадник повинен знати фактичну ситуацію, визначити кількість і якість наявних ресурсів. Фактично сам ситуативний аналіз також виробляє ресурси. Визначення проблеми і розуміння причини цієї проблеми сприяє розвитку впевненості та незалежності, збільшує здатність визначити власні потреби. Аналіз програмної ситуації, проведений разом з громадськістю, може сприяти підтримці та ефективному співробітництву.
Визначення мети та завдань програми	Мета або завдання програми — це характеристика відсутніх знань, відношень або навичок клієнтів, які необхідні, щоб вирішити або усунути їх проблеми.
Написання ситуативного твердження	Ситуативне твердження — це письмовий звіт про результати аналізу. Він може бути у формі буклету, що складатиметься з декількох сторінок, на яких коротко описуються кроки виконання аналізу, причини та дані, що використовувались при спостереженні, як основа для остаточних висновків та рішень. Звіт має включати список ключових результатів та висновків, що послужить основою для майбутніх програм.

Оскільки різні підходи використовуються у визначенні потреб, можуть існувати чотири категорії потреб:

- 1) потреби, які відчують люди та визнають дорадники;
- 2) потреби, які відчують люди, але не визнають дорадники;
- 3) потреби, про які знають дорадники, але невідомі для людей;
- 4) потреби, про які відомо дорадникам, але вони не існують в громаді [1, С.164].

Модель ситуативного аналізу — це процес розумового ситуативного аналізу. Модель — це не тільки інформаційно-орієнтовний і систематичний аналіз. Скоріше модель — це спосіб допомогти спеціалістам дорадчих служб зробити дані спостереження більш корисними, практичними і змістовними щодо вдосконалення програми дорадництва.

Модель ситуативного аналізу можна уявити як такі послідовні етапи: формування задуму дослідження, проведення ситуативного аналізу, збір даних, аналіз отриманої інформації, підведення підсумків [2].

Формування задуму дослідження полягає у розробці запитань, формулюванні гіпотези дослідження, виборі одиниць аналізу, критеріїв інтерпретації отриманих даних, вибору типу ситуативного аналізу (пояснювального, дослідницького чи описового), вибору кейсу.

Проведення ситуативного аналізу як наступний етап застосування методу залежить від професіоналізму та вміння дослідника, а саме: знання явища, що вивчається; здатності задавати питання; вміння бути “гарним слухачем”; гнучкості та адаптивності. На цьому етапі ведеться протокол ситуативного аналізу, що містить опис інструментів дослідження та загальні правила, яких необхідно дотримуватися при використанні дослідницьких інструментів.

Збір даних передбачає використання таких джерел інформації: документів (листів, звітів, програм, статутів), архівних матеріалів (списків, бюджетів, описових документів тощо), інтерв'ю (у вільній формі, структурованих і навіть опитувань), прямого та включеного спостереження, речових артефактів.

Аналіз отриманої інформації вважається найскладнішим аспектом дослідження. Дослідники дотримуються теоретичної або описової стратегії обробки даних. У будь-якому випадку аналіз даних повинен бути релевантним, враховувати усі існуючі інтерпретації проблеми чи явища, що вивчається.

Підведення підсумків. На даному етапі проведення ситуативного аналізу працівники дорадчих служб повинні зробити висновки та аналіз даних, результатів та спостережень, а також написати їх на папері з тим, щоб можна було їх показати іншим членам команди. При цьому зауваження і пропозиції інших членів команди зважуються, обмірковуються і призводять до зміни попередньо зроблених висновків. Слід відмітити, що висновки повинні бути добре продумані і зважені, а не швидкі і поверхневі.

Висновки. Отже, метод ситуативного аналізу досить активно використовується в дорадчій діяльності, як метод навчання у просвітніх та навчальних проектах. Пояснюється це тим, що характерною особливістю кейс-метода є створення проблемної ситуації, яка базується на фактах із реального життя, тобто метод ситуативного аналізу ілюструє реальність. Тому він дозволяє зацікавити аудиторію у вивченні предмета, сприяє активному засвоєнню знань, навичок збору, обробки та аналізу інформації, розумінню реальної ситуації. Метод ситуативного аналізу повинен відповідати таким вимогам: враховувати мету створення, мати відповідний рівень складності, ілюструвати декілька аспектів соціально-культурного життя, бути актуальним за тематикою, віддзеркалювати типові ситуації соціально-культурної сфери, розвивати аналітичне мислення, провокувати дискусію, мати декілька рішень. Кейс, що пропонується аудиторії, може бути не лише в друкованому вигляді: доцільно використовувати таблиці, фотокартки, діаграми, що унаочнить подану інформацію.

Література

1. Галич О.А., Сосновська О.О. Г 15 Сільськогосподарське дорадництво. Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007 — 368 с.
2. Петрова І.В. Проектування в соціально-культурній сфері: [навч. посіб.] / І. Петрова — К., 2007. — 372 с.

Summary

The questions of essence and value of situation analysis are examined in deliberative activity.

Key words: situation analysis, deliberative activity, to the analysis, deliberative service.